

Posthümanist Savaş Döneminde Dindarlık ve İnsanlık

Mücahit GÜLTEKİN, 8.11.2018

<http://islamianaliz.com/yazi/posthumanist-savas-doneminde-dindarlik-ve-insanlik-3668#sthash.SPSrk5LX.r6wwdUuS.dpbs>

"Kendi ideallerini zamanla "mizah konusu" yapan Müslümanlar doğal olarak sonraki yıllarda Batı'nın Avrupa Birliği, liberal haklar, piyasa ekonomisi vb. gibi ütopyalarının taşıyıcıları oldular..."

Kur'an Çalışmaları Vakfı'nın düzenlediği "*Hayatın Anlamı İman*" başlıklı sempozyumu kimi dindar çevrelerin "engellemek" için tepki gösterdiği, "Andımız" tartışmasının alevlendiği ya da buna benzer daha başka pek çok tartışmanın içine gömüldüğümüz günlerde, Avustralya'dan gelen bir haber "*Yakın gelecekte kadınlar erkeklere ihtiyaç duymadan çocuk sahibi olabilecek*" başlığını taşıyordu.(1) Haberin devamı daha da şoke ediciydi: "Erkek fareden doğan yavrular" 48 saat yaşamıştı. Dindar kitleler, bu haberin dinin/dindarlığın ve bildiğimiz insanlığın varlığına yönelttiği "meydan okuma"yı pek umursamadılar; daha önce (2000 yılında) Michigan'da in vitro teknolojisiyle dünyaya gelen ilk "üç ebeveynli" bebeğin(2) taşıdığı anlamı umursamadıkları gibi... Kendi tarih dışı savaşlarının içine gömülmüş bir kitlenin böylesi meydan okumaları fark etmesi pek de mümkün değildir.

Bu tarih dışı savaşın pek çok aktörü ve bir o kadar da cephesi var. Hemen hiç birimizin, nanoteknoloji, yapay zekâ, genetik mühendisliği, üreme teknolojileri vb. alanların sadece dine, dindarlara değil; insan ve onunla ilişkili bütün anlam sistemlerine dönük bugüne dek görülmemiş meydan okumaya bir cevap verme kaygısı yok. Kuşkusuz bunun sebebi, yaklaşık 500 yıldır devam eden savaşın geldiği ürkütücü evrenin yeterince farkında olmamamız.

Bu evre bugün pek çok tartışmayı anlamsız kılacak kadar büyük bir hedefe yönelmiş durumda. Dahası, "insan hakları", "kadın hakları" gibi seküler kavramların da yapısökümüne uğratılacağı ya da tarihin dışına itileceği, düşünsel temelleri eskilere dayanan, ontolojik yıkımı hedefleyen, yeni bir harp düzeninin kuruluş aşamasındayız. (Yıkım kavramına dikkatinizi çekmek isterim. Bu kavram Batılı elitlerin dilinde "yaratıcı yıkım" olarak pozitif bir anlam kazanır. Daron Acemoğlu da Ulusların Düşüşü kitabında "yaratıcı yıkım"dan korkmamak gerektiğine işaret eder.)

*

"Now Organum" (Yeni Alet) adlı eseriyle, modern bilimsel yöntemin kurucusu kabul edilen Francis Bacon "insanın varlığa hükmettiği" bir geleceği işaret eden ütopyası Yeni Atlantis'i yazalı (1624) yaklaşık 400 yıl oldu. Yeni Atlantis'te Ben Salem halkı (Jerusalem'e gönderme vardır) *Solomon's House'da*(Süleyman'ın Evi. Bacon'un verdiği diğer isim: 6 Günlük İşler

Koleji; Tanrı'nın evreni 6 günde yaratmış olmasına gönderme) toplanan bilim adamlarının yarattığı bir dünyayı yaşarlar.(3)

Yeni Atlantis denizlerle çevrili ve dünyanın geri kalanının gözlerinden uzak bir adadır. Dünyanın geri kalanının Yeni Atlantis'ten haberi yoktur, ama Yeni Atlantis dünyanın her yerini görüp gözetlemektedir. Adanın ziyaretçileri bunu "ilahi kudretin bir hususiyeti" olarak görür: *"Başkalarına gizli ve görünmez olmak, sonra da başkalarını bir ışık altında imiş gibi apaçık görmek bize ilahi kudretlerin ve varlıkların bir hal ve hususiyeti gibi göründü."*

Solomon's House (Süleyman'ın Evi), Yeni Atlantis'te "varlığa hükmedecek" merkezin adıdır. Burada çalışan bilim adamları adeta tanrısal bir güce sahiptir. Merkezin yöneticisi Ev'in amacını şöyle açıklar:

"Kurulumuzun gayesi olayların sebepleri ve gizli saikleri hakkında bilgi edinmek, mümkün olan her şeyi yapabilmek için, insanın tabiat üzerine hakimiyetinin sınırlarını genişletmektir."

Yeni Atlantis'te üç bölge vardır: Aşağı Bölge, Orta Bölge ve Yukarı Bölge. Aşağı bölgede derinlik en yüksek tepe esas alınır 3 mil kadardır. Yukarı bölge de dikey olarak hemen hemen aynı uzunluktadır. Solomon's House yerin altını "suni madenler üretmek" ve "hayatları uzatmak" için kullanırken, gökyüzünün üstünde meteorolojik olayları "müşahede etmek"tedirler. Böylelikle Merkez, yerin altını, üstünü ve gökyüzünün ötesini gözetlemekte ve kontrol etmektedir.

Yöneticinin de açıkladığı gibi Solomon's House'ın amacı doğa üzerinde "hâkimiyet" kurmak için "sınırları genişletmek" ve "mümkün olan her şeyi" yapmaktır. Gizli prensiplere sahip olan, ama kendisine hiçbir şey gizli kalmayan Ev'in yaptıkları ziyaretçileri şoke edecek kadar akıl almazdır:

İnsan vücudunu kurumaktan alıkoyup ona eski tazeliğini veren çeşitli alışimlarla yaşlanmayı önlemeyi başarmışlar; "cennet suyu" adını verdikleri bir suyla ömrü uzatmışlardır.

Solomon's House, bir çeşit aşılama yöntemiyle ağaçlara zamanından önce çiçek açtırabilmekte, doğal olarak vereceklerinden daha hızlı ve daha büyük meyveler vermesini sağlayabilmektedirler. Üstelik bu meyvelerin tatları da, kokuları da arttırılmış; daha zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmıştır.

Yeni Atlantis'te "tohumsuz" bitki yetiştirmek, bir ağacı ya da bitkiyi başka bir ağaca ya da bitkiye dönüştürmek, yeni bitki türleri elde etmek de mümkündür.

"Hayvanları yalnız görünüşleri veya nadir oldukları için oralarda bulundurmuyoruz, aynı zamanda insan vücuduna ne gibi ameliyatlar yapılabileceği hakkında aydınlanmak kastıyla teşrih ve tecrübeler yapmak için kullanıyoruz." diyen Solomon's House'ın yöneticisi posthümanist döneme 400 yıl öncesinden işaret eder:

"Mesela hayati saydığımız bazı kısımları, çürümüş ve çıkarılmış olmalarına rağmen, yaşatıyoruz; görünüşte ve diğer bakımlardan ölmüş olanları da diriltiyoruz."

"Yine suni olarak onları cinslerinden daha büyük ve boylu yapıyoruz; onları cinslerinden daha verimli ve daha fazla yavru yapar hale getirebildiğimiz gibi, aksine kısır ve doğurmaz hale de koyabiliyoruz. Renk, biçim, faaliyet bakımından onları farklı yapıyoruz. Türlü cinsleri karıştırıp çiftleştirerek birçok yeni cinsler elde etmeye... muvaffak olduk."

"Tefessuhla(4) birçok yerde sürünen hayvanlar solucanlar, sinekler, balıklar peyda ediyoruz; bunların bazıları tekemmül ederek, hayvanlar ve kuşlar gibi, mükemmel mahlûklar oluyorlar, çiftleşip çoğalabiliyorlar. Bunu tamamiyle tesadüfe bırakmış değiliz; hangi maddelerden ve onların ne nispette karıştırılmasından ne cins mahlukların hâsıl olacağını önceden biliyoruz."

"Bunu tamamen tesadüfe bırakmış değiliz." cümlesi önemlidir. Bugün de transhümanistler ve posthümanistler "evrime müdahale etmenin" ve evrimi "hızlandırmanın" mümkün olduğunu söylemektedir.

Solomon's House'da jeolojik olaylar da kontrol altına alınmak istenir: *"Yine yer altında tabii ve suni olarak hararet veren mağaralarımız var: Bu muhtelif sıcaklıkları yapmak istediğimiz işin mahiyetine göre kullanıyoruz."*

Solomon's House'ın optik laboratuvarlarında "hiç bilmediğimiz aletlerle" ışık deneyleri yapılmaktadır: *"Işık neşreden cisimlerden aydınlık temin hususunda sizin hiç bilmediğiniz aletlerimiz var."* *"Biz göklerde ve uzak mesafelerdeki şeyleri görmek, yakındaki şeyleri uzak, uzak-taki şeyleri yakın gösterecek aletlere malikiz; kullanılmakta olan gözlük ve camlardan çok daha üstün görme aletlerimiz var."*

Hatta Solomon's House'da *"Suni olarak gökkuşağı, hale ve bir ışık kaynağı etrafında daireler"* de yapılabilmektedir.

Solomon's House'da ses evleri, koku evleri, makine evleri bulunmaktadır. Ses evlerini tanıtırken: *"Küçük sesleri büyütüp derinleştirdiğimiz gibi, aynı suretle kuvvetli sesleri hafifletir ve tizleştiririz."* diyen yönetici, *"Kulağa takılınca işitmeyi çok kolaylaştıran aletler de icat ettik."* diye ekler.

Hem kokuları hem de tatları *"taklit edebilen"* koku ve tat evlerinde kokular *"arttırılabilmekte"* ve çeşitli alaşımlarla farklı kokular üretilebilmektedir.

Makine evlerinde *"ağır harp silahları"* ve *"her türlü makine"* üretilebilmektedir. Suyun içinde sönmeyen ve yanmaya devam eden maddeler üretilebildiğini söyleyen yönetici şöyle devam eder: *"Kuşların uçmasını taklit ediyoruz. Bir dereceye kadar havada uçabiliyoruz: Suların altından geçebilecek ve denize dayanacak gemilerimiz ve kayıklarımız, yüzme kuşaklarımız ve desteklerimiz var."*

Solomon's House'da bir de *Marifetler Evi* vardır. Bu evde yapılanlar oldukça ilginçtir:

"Hokkabazlık, gözboyacılık, madrabazlık ve onların her türlü oyunlarını ve hilelerini gösterdiğimiz beş duyumuzu aldatan marifetler evi var. Ve siz elbette; kolaylıkla inanırsınız ki, gerçekten bu kadar çok hayranlık uyandıran tabii şeyleri olan bizler hususi bir dünyada bunları başka şekiller altında ve daha harikulâde göstermeye çalışarak duyguları aldatabiliriz."

Solomon's House adına konuşan yönetici konuşmasının sonuna doğru, merkezdeki üyelerin çalışma yöntemleri hakkında da ilginç bilgiler verir:

"Üyelerimizin, ayrı ayrı meşguliyet ve vazifeleri arasında, on ikisi, kendilerini başka milletlere mensupmuş gibi göstererek; (çünkü biz kendi adımızı gizliyoruz) yabancı memleketlere giderler. Bize kitaplar ve bütün diğer memleketlerde yapılan denemelerin özetlerini ve örneklerini getirirler. Biz bunlara 'ışık tacirleri' diyoruz."(5)

Yeni Atlantis bundan yaklaşık 400 yıl önce bir ütopya olarak yazılmıştı. Kendi ütopyasına bağlılığını koruyan Batı, bugün Yeni Atlantis'i büyük oranda gerçek kılınmış bir metin olarak okuyor. Ama ütopya henüz bitmiş değil. Çünkü Bacon'un da yazdığı gibi, Solomon's House'un amacı "*mümkün olan her şeyi*" yapmaktır. Yeni Alet'ler günümüzde mümkün olan şeylerin sınırını çok daha fazla genişletmiştir.

*

Yeni Atlantis'ten 400 yıl sonra kaleme alınan Homo Deus kitabı in vitro döllemeyi gösteren bir fotoğrafla başlar. Fotoğrafın altına yazılan cümle, posthümanist savaş döneminin bir bakıma özeti gibidir: "***In Vitro fertilizasyon, yaratılışa hükmetmek.***" Ancak, Homo Deus'u Yeni Atlantis'ten ayıran temel bir fark vardır: Harari bir ütopyadan değil, olup biten şeylerden bahsetmektedir.

"Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda, bilim insanları hâlihazırda beyine anı yerleştirmeyi başardılar... Beynimize yapay anılar yükleyebilmemiz yalnızca zaman meselesidir. Bu anıları paylaşma olanağımız bile olabilir. Günün birinde bir bilim insanı düşüncelerin ve duyguların dünyanın her yerine elektrik olarak gönderilebileceği bir 'zihin interneti' ya da beyin-ağı inşa edebilir. O zaman rüyalar bile videoya kaydedilip internet üzerinden 'beyin-postası' ile gönderilebilir." diyen Michio Kaku da (2015) posthümanist savaş dönemine gönderme yapar ve sorar: "***Eğer bilincimiz bir bilgisayara yüklenebiliyorsa biz kimiz?***"(6)

Posthümanist dönemin asıl sorusu budur: "*Biz kimiz?*". Bildiğimiz varlık türlerinin (insan, hayvan, makine) hiçbirisiyle karşılayamayacağımız yeni bir türü var etmenin çok yakınında olmamız posthümanistleri motive etmektedir. Posthümanist dönem direnmenin fiziksel, zihinsel ve psikolojik imkânlarını tehdit ediyor olması sebebiyle bir final olarak görülüyor.

Bu yazıda hümanizm, transhümanizm, posthümanizm(7) kavramlarına ayrıntılı olarak girme şansımız yok ama insan sonrası sürecin temel argümanını kısaca özetlemek mümkün:

Braidotti (2018) insan sonrası (posthuman) kavramını açıklarken şöyle der: "*İnsanmerkezcilik sonrasının insan sonrası boyutu, böylece yapıbozumuna dönük bir hamle olarak düşünülebilir. Yapıbozumuna uğrattığı şeyse türün [insan türünün] üstünlüğüdür...*". Braidotti şöyle devam eder: "*Yaşamsal materyalizmin bir kolu olan insan sonrası kuramı, insanmerkezciliğin kibrine ve insanın aşkın bir kategori olarak 'istisna addedilmesine' karşı çıkar.*". Ona göre, "insan sonrası kıyametin dört atlısı" vardır: "*Nanoteknoloji, biyoteknoloji, bilgi teknolojisi ve bilişsel bilimler.*"(8)

Posthümanizme göre, insanmerkezci düşünce artık çöpe atılmalıdır. İnsan bunca yıldır "öteki"yle (canlı ve cansız bütün varlık) kurduğu ilişkide hep kendini merkeze almıştır. Hümanist/insan merkezci bu anlayış köklü bir kibre dayanmaktadır. Bu kibir, insanın ötekiyle kurduğu ilişkide zorunlu olarak onu sömürgeci yapmaktadır. İnsanmerkezcilik, insanın toprağı, havayı, hayvanı ve makinayı kendi tasallutu altına almanın doğal ve sorgulanamaz dayanağı olmuştur. İnsanın hayrına, iyiliğine ve faydasına olduğu sürece ötekinin durumu görmezden gelinmiştir. İnsan, ötekini kendi sömürgesi altına alırken "hümanizm" bu trajedinin otomatik olarak devreye giren rasyonalitesi olarak işlev görmüştür. Düşünme süreçlerimize hakim olan hümanist paradigma öylesine köklü ve derinlerdedir ki, insanın ötekini nasıl sömürgeleştirdiğinin farkına bile varılamamaktadır. Bunun farkına varılabilmesi ancak insanmerkezci bakışın terk edilmesiyle mümkün olabilecektir.(9)

(Bugün Batı'lı elitler sadece hayvanların siyasal haklarını değil, makinelerin de haklarını tartışmaya açmış durumdadır. BBC'de yayınlanan bir haberin başlığı buna işaret eder: "Avrupa Birliği Robotlara 'Elektronik İnsan' Kimliği Verebilir."(10) *Haberdeki şu ifadelere dikkatinizi çekiyorum: "Avrupa Birliği'nin yasama organı olan Avrupa Parlamentosu (AP) önümüzdeki yıllarda, yapay zekânın insan zekasını geçebileceği öngörüsünde de bulunuyor. Eğer iyi hazırlanılmaz ise bu durumun, 'insanın bir tür olarak dünya üzerindeki geleceğini dahi tehlikeye atabileceği' yorumu yapıyor."*(11)

Modernizm hümanist paradigma üzerine bina edilirken, hümanizmin sınırları içine almadığı bir "barbar/ilkel/öteki" insan tanımlamıştı. *Postmodernizm* bu "barbarla" uzlaşabileceğini, hümanizmin içine dâhil edilebileceği söylüyordu. Posthümanizm, insanı merkeze alarak yapılan bu yolculuğun artık sonuna geldiğine işaret ediyor. Artık ne "barbar" olan insan düşmandır, ne de "öteki insanla" uzlaşmak zorunluluğu vardır. Posthümanist dönemde rakip (pek çok kişi için hayali ya da anlamsız gelse de) çoktan ilan edilmiştir bile: "İnsan."

Kuşkusuz hemen "neden?" diye sorulacak ve bu soruyla birlikte en temel itiraz şöyle olacaktır: Posthümanizm bu kadar büyük bir rakibi nasıl karşısına alabilecektir?

Posthümanizmin insanı tahtından etmeyi hedeflese bile, bunun sanıldığı kadar kolay olmayacağı düşünülebilir. Mesela şu söylenebilir: "İnsanmerkezcilik, (farklı şekillerde temellendirse de) hem seküler ideolojilerden, hem de dinlerden güç almaktadır. Dolayısıyla posthümanizm sadece dinsel olana değil, seküler olana da hesap vermek zorundadır."

Bu itirazın gözden kaçırdığı bir şey var: Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, posthümanizm gücünü teorik bir temelden almamaktadır. Posthümanizm gücünü yapay zeka, genetik mühendisliği, nanoteknoloji, üreme teknolojileri, antiaging, robotik gibi hayatımızın içine "kendiliğinden" dâhil olan pratikten almaktadır. **Posthümanizmin savunuya ihtiyacı yoktur; o zaten olmaktadır. Posthümanizm tartışılacak bir şey olarak değil; karşılaşılabilecek bir şey olarak düşünülebilir. Posthümanizm kendini savaşılabilecek bir şey olarak değil, alışılabilir bir şey olarak kurgulamaktadır. Posthümanizm "olayım mı?" diye sormayacaktır, "Ol!" diyecek ve olacaktır.**

Burada, hemen herkesin aklına şu sorunun gelmesi doğaldır: "Ol!" diyecek olan da bir grup insan değil midir? İnsan niçin kendini varlık hiyerarşisinin merkezinden indirmeye çalışmaktadır? Niçin krallık tacını bırakmaya, oturduğu tahttan inmeye isteklidir?

Bu sorunun cevabını bulabilmek için posthümanist sürece karar verenlerin kendilerini ve bizi nasıl algıladıklarını kavramak gerekiyor. **Varlık hiyerarşisinin merkezinden inecek olan bizleriz, yani insanlar. "Yaratılışa hükmetme" gücünü elinde bulunduranlar o tahtta kalmaya devam edecekler, bir farkla: İnsan olarak değil, yaratılışa hükmedebilen bir "tanrı" olarak...**

*

3 Ağustos 1979 tarihli Akıncılar Dergisi'nde yer alan demecinde Prof. Dr. Necmettin Erbakan şöyle diyordu: *"Müslüman ülkeler arasında kurulacak İslam Ortak Pazarı, Müslüman Ülkeler Birleşmiş Milletleri ve ortak para birimi olarak İslam Dinarı'nın uygulamaya konulması dünyanın bugünkü düzenini kökünden değiştirecek ve hakka dayanan yeni bir düzenin kurulmasını sağlayacaktır."* Bu sözler, Müslümanların o yıllarda kendilerine ait bir ideallerinin olduğunu ifade ediyordu.

Aradan henüz 20 yıl geçmemişti ki, Müslümanlar bu ideallerini tartışma konusu yaptılar ve zamanla bu ideallere olan inançlarını yitirdiler. Etkili-yetkili bir siyasetçimizin 28 Şubat sonrası, bu idealleri başkalarıyla aralarına örülmüş bariyerler, "kendi meselelerimizi" anlatabilmemizin önündeki engeller olarak görmesi kısa sürede gelinen noktayı gayet net bir şekilde özetlemekteydi.

Kendi ideallerini zamanla "mizah konusu" yapan Müslümanlar doğal olarak sonraki yıllarda Batı'nın Avrupa Birliği, liberal haklar, piyasa ekonomisi vb. gibi ütopyalarının taşıyıcıları oldular...

Halbuki Batı teknoloji aracılığıyla yerlerin ve göklerin tanrısı olma ütopyasını yaşattı. Batı dışı coğrafyalar, dünyanın en akıl almaz, en müstekbir, en ikiyüzlü, en ahlaksız, en acımasız ütopyasının bir parçası haline getirildi.

Kendi ideallerinin bedelini ödeme cesaretine/ferasetine/asaletine sahip olmayanların, başkalarının ütopyasına dâhil olmasına şaşmamak gerekir.

Bununla birlikte, insanlık tarihinin bu en geniş çaplı ve en tehlikeli saldırısına İslam'ın dışında cevap verebilecek başka bir inanç sistemi bulunmuyor. Ancak İslam'ın sözünü ettiğimiz insanlık düşmanlarına karşı, bütün bir insanlık için sunduğu direnme imkânı bugün Müslümanların milliyetçi, mezhepçi, meşrepçi, hizipçi, grupçu fanatizmleri sebebiyle tahrip ediliyor. Maalesef bizler "küçük hesaplar cehenneminde" yanmaya devam ediyoruz. Birbirimizle savaşmak için tarihten devraldığımız yüzlerce, binlerce gerekçe ve bir o kadar da küçük hesabımız var. Bizim küçük hesaplarımız insanlığın asıl düşmanını görünmez kılıyor; bu halimizle insanlığa yöneltmiş bu büyük tehlikenin dolaylı destekçileri olmaya devam ediyoruz.

Dipnotlar:

1. <https://tr.sputniknews.com/bilim/201810121035640947-avusturalya-cin-david-molloy-yeni-zelanda-auckland-teresa-holm-robert-norman/>
2. Yuval Noah Harari (2016), Homo Deus, Kolektif Yay. Sh. 65. Ayrıca bkz. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-3749035>
3. Kitapta Bacon Yeni Atlantis'teki şehrin valisinin dilinden bu isimlerin hikayesini şöyle dile getirir: "...Bu beni şu kanaate vardiıyor ki, kralımız kendinden senelerce önce yaşamış olan İbranilerin kralı ile birçok şeylerde aynı fikirde olduğu için onu bu kurulun adıyla şereflendirmiştir. Bu tarikate veya derneğe bazan "Süleyman Evi", bazan de "Altı Günlük Eserler Koleji" denmesi beni bu fikre daha ziyade meylettiriyor. Büyük hükümdarımız Tanrının dünyayı ve içindeki. bütün varlıkları altı gün içinde yarattığını İbranilerden öğrenmiş ve bu kurulu bütün varlıkların hakiki mahiyetini keşfetmek için kurmuştur."
4. Kelime "bozulma, kokuşma" gibi anlamlara geliyor ama bugün bunu "hacklemek" olarak da anlamak mümkündür.
5. Yeni Atlantis kitabından yapılan alıntılar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1990 yılında yayınladığı, Prof. Hamit Dereli'nin çevirdiği kitaptan yapılmıştır.
6. Michio Kaku (2015) Zihnin Geleceği Bilimin Zihni Anlamaya ve Geliştirmeye Yönelik Arayışları, ODTÜ Yay., Ankara.
7. Her üç kavram için de Ahmet Dağ'ın (2018) Elis Yayınlarından çıkan, "Transhümanizm İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü" kitabına bakılabilir.
8. Rosi Braidotti (2018), İnsan Sonrası, Kolektif Yay., İstanbul.
9. Posthümanist düşünceye karşı çıkan, bu dönemin tehlikelerine dikkat çeken düşünürler de vardır. Örnek olarak bakınız: Francis Fukuyama (2003), İnsan Ötesi Geleceğimiz Biyoteknoloji Devriminin Sonuçları, ODTÜ yay., Ankara

10. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38581834>

Ayrıca Bkz. <https://www.dunyahalleri.com/abden-robot-hak-odevleri-raporu/>

11. Daha önce yayınlamış olduğumuz şu yazılara da bakılabilir:

* <http://islamianaliz.com/yazi/hayvana-siddet-haberleri-ne-anlama-geliyor-yukselen-hayvan-sevgimizin-psiko-politik-bir-analizi-3636#sthash.EF9OKbN6.dpbs>

*<http://islamianaliz.com/yazi/bati-tarafından-hacklenmek-2053te-turkiye-nasil-bir-ulke-olacak-3626#sthash.4yGMvqv8.dpbs>